

Metodika odhaľovania a objasňovania trestných činov

Methodics of Detection and Clarification of Crimes

MIROSLAV LIŠŇ¹
ADRIÁN VAŠKO²

Abstrakt

Autori, na základe výsledkov aplikovaného výskumu, v príspevku vymedzujú základné atribúty metodiky odhaľovania a objasňovania trestných činov. Pri riešení tohto problému, spracovanou účelovou charakteristikou koncepcií a funkcií metodík, zvýrazňujú význam stratégie a taktiky v systéme odhaľovania a objasňovania (*poznávania*) trestných činov. Podľa názoru autorov prezentované poznanie je akceptovateľné v policajnej praxi pri tvorbe a využívaní metodík, v teórii pri skúmaní, vysvetľovaní a hodnotení týchto kategórií v súlade s potrebou kreovania metodológie v systéme policajných vied.

Kľúčové slová

metodika, stratégia, taktika, odhaľovanie a objasňovanie, koncepcie a funkcie metodiky odhaľovania a objasňovania

Abstract

The authors, on the grounds of the results of applied research, define basic attributes of the methodics of detection and clarification of crimes in their article. They stress the importance of strategy and tactics in the system of detection and clarification of crimes (cognition) while solving the issue and conducting purposeful characteristics of conceptions and functions of methodics. According to their opinions, presented knowledge is accepted in a police practice during creation and use of methodics, explanation and evaluation these categories in accordance with the need of creation of methodology in the system of police sciences.

Key words

methodics, tactics, detection and clarification, conceptions and functions of the methodics of detection and clarification

Úvod

Úspech pri zabezpečovaní kontroly kriminality je priamo závislý od toho, ako sú páchané a spáchané trestné činy odhaľované a objasňované (*odborne, rýchlo, včas...*). Z empirického

---

1 prof. Ing. Miroslav Lišň, PhD. Akadémia PZ, Katedra kriminálnej polície, Bratislava, e-mail: miroslav.lison@minv.sk

2 JUDr. Adrián Vaško, Akadémia PZ, Katedra kriminálnej polície, Bratislava, e-mail: adrian.vasko@minv.sk

poznania vyplýva, že plnenie tohto cieľa je okrem iného možné ovplyvniť organizáciou práce realizujúcich subjektov, ktorá je založená na vedecky zovšeobecnených skúsenostiach praxe, ktoré sú spracované vo forme metodík.

V úvode našej prezentácie využívame dosiahnuté poznanie z aplikovaného výskumu.³ Z neho je zrejmé, že príslušníci polície s výrazom „metodika“ pomerne frekventovane operujú, avšak jeho význam nie vždy správne a vhodne vnímajú. Niektorí nesprávne vnímajú napríklad význam stratégie, taktiky a metodiky pri plnení úloh na úseku odhaľovania a objasňovania trestných činov apod. Z uvedeného dôvodu pred samotným charakterizovaním metodiky odhaľovania a objasňovania sme subsumovali charakteristiky „stratégie“ a „taktiky“, ktoré sú uplatňované pri naplňaní účelu týchto foriem kriminálno-policiajného poznávania.⁴

1 Strategické riadenie odhaľovania a objasňovania

Základnou funkciou, neoddeliteľnou súčasťou riadenia polície (*organizačných zložiek*) je manažment – organizovanie. Organizovanie nastavuje štruktúry, pravidlá a vzájomné vzťahy jednotlivých prvkov, ako sú ľudia, procesy, technológie alebo stratégie pri plnení rámcovo vymedzených úloh. Ak to zjednodušíme, pri komplexnom ponímaní termínu „organizovanie“ sú akceptované prístupy, pre ktoré je typické projektovanie – architektúra organizácie, ktorú (*podľa predpokladov*) je možné využiť pri dosahovaní vytýčených cieľov.

Strategické riadenie je jednou z oblastí riadenia, ktoré je zamerané na dlhodobé plánovanie a smerovanie organizácie ako celku alebo jej častí. Pre strategické riadenie je zásadná definícia cieľov a stanovenie postupov na ich dosiahnutie.

Strategické riadenie odhaľovania a objasňovania zabezpečuje, že sa veci nedejú náhodne, ale podľa vopred naplánovaných, dlhodobých zámerov polície.⁵ Slúži jednak na prenášanie požiadaviek adresátov (*občania*) na manažment polície, ako aj manažmentu polície pri korigovaní, zjednocovaní a usmerňovaní správaní všetkých príslušníkov a pracovníkov polície v jednotlivých článkoch policajnej organizácie pri dosahovaní stanovených cieľov. Je kľúčovou a najvyššou manažérskou aktivitou, v ktorej sa stretávajú všetky manažérske funkcie – je to jeden z kľúčových pilierov riadenia a vytvára kostru celkového riadenia každej organizácie (*to znamená aj policajných zborov*). Formuluje pravidlá fungovania, priority a oblasti smerovania v dlhodobom horizonte vrátane smeru, ktorým sa polícia chce uberať. Jeho podstata a prejav sú spájané s odbornou schopnosťou formulovať

3 LISOŇ, M a Š. KOČAN. *Odhaľovanie a dokazovanie trestných činov v ekonomike (výskumná úloha)*. VYSK. 177, Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2012.

4 LISOŇ, M. *Operatívno-pátracia činnosť (všeobecná časť)*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2012, s. 14.

5 V ďalšej časti predkladanej prezentácie odhaľovanie trestných činov označujeme - procesúlnu činnosť, ktorú kompetentné orgány štátnej správy realizujú za účelom identifikovania doteraz nepoznaných znakov ich skutkovej podstaty a iných relevantných okolností, ktoré budú predmetom dokazovania. Termínom objasňovanie označujeme proces, ktorého štruktúru tvorí systém prvkov, ktorých spoločnou vlastnosťou je aktívna (intencionálna) činnosť smerujúca k zisteniu neznámych informácií, ktoré je možné využiť pri určovaní vzťahu identifikovaného subjektu k odhalenému trestnému činu.

(zručnosť, cit pre myšlienku a jej uplatnenie, formulovanie poznávacích otázok...), komplexne rozhodovať a následne plniť všetko, čo vytvára predpoklady na systematické plnenie delegovaných úloh (*delegovanie je determinované bezpečnostnou situáciou*). Táto forma riadenia predstavuje proces špecifikovania pozície a roly polície, jej vízií, rôznych politik a plánov, definícií programov, projektov či rôznych opatrení, ktoré pomáhajú dosiahnuť vytýčené ciele.

Z uvedeného vyplýva (*pragmaticky*), že v policajnej stratégii musí existovať určitý harmonogram, v ktorom je stanovené, kedy budú aké úlohy plnené. To znamená, že súčasťou tzv. policajnej stratégie sú definované kritériá, pomocou ktorých je možné zmerať, či boli ciele dosiahnuté a pod.

Aj výsledky nami realizovaného výskumu potvrdzujú, že pre strategické riadenie odhaľovania a objasňovania v polícii je zásadné dosiahnuť najmä to, aby jej príslušníci a zamestnanci vedeli (*akceptácia zodpovednosti*), aké sú spoločné ciele a ako majú usmerniť svoje správanie a konanie na ich dosiahnutie. To je reálny, najvyšší a jediný zmysel strategického riadenia.

Výstup strategického riadenia

Výstupom strategického riadenia polície je predovšetkým jej funkčná a výkonná organizácia pri plnení stanovených úloh a dosahovaní cieľov (*odhaľovanie, objasňovanie...*).

Jedným z výstupov strategického riadenia je definovaná stratégia. Ide spravidla o formalizovaný dokument, ktorý obsahuje opis prvých dvoch fáz strategického cyklu.⁶ Teda opis misie polície, jej vízie a strategické ciele a harmonogram ich dosahovania. Po formálnej stránke (*analogicky z uvedeného je to možné vydedukovať*) má byť tento dokument spracovaný cielavedome (*stručne*) a pre všetkých zrozumiteľne, aby každý vedel, čo má robiť a za čo nesie zodpovednosť.

Prax potvrdzuje, že pre potreby odhaľovania a objasňovania je vhodné, ak je spracovaná a prijatá jedna hlavná stratégia, ktorá tvorí základ na vypracovanie subsidiárnych. V tomto zmysle majú pre strategické riadenie odhaľovania a objasňovania osobitný význam stratégie:

- personálna (*príprava ľudských zdrojov, stabilizácie...*),
- výskumu (*aplikovaný, mono a interdisciplinárny, medzinárodný... – napríklad kriminologické prognózovanie, policajné konanie – policajno-bezpečnostné činnosti*),
- budovania informačných sietí (*zdroje informácií, oporné body*),

---

6 Z metodického hľadiska prebieha proces strategického riadenia v 4 základných, neustále sa opakujúcich fázach (tzv. strategický cyklus):

- Formulácia stratégie (*poslanie polície, pozícia a rola polície v spoločnosti, vízie a ciele*).
- Plánovanie stratégie (*vypracovaný a prijatý plán a harmonogram zodpovedností za realizáciu – v čase a priestore*).
- Realizácia stratégie (*zdroje a ich alokácia, projekty – realizácia aktivít a opatrení na naplnenie cieľov*).
- Kontrola – hodnotenie a vyhodnotenie stratégie (*monitoring stavu, vyhodnotenie a aktualizácia*).

- technologického rozvoja (*vyťažovanie a spracovanie informácií, informačné technológie...*),
- ekonomického (*finančného*) a materiálno-technického zabezpečenia,
- komunikačná (*osobitne vo vzťahu k občanovi a príslušníkom polície*) apod.

V konkrétnom systémovom ponímaní, tieto skutočnosti potvrdzujú, že vypracovanie stratégie je úlohou najvyššieho manažmentu, ktorý je povinný pri jej tvorbe a realizácii rešpektovať realitu. Manažéri musia poznať prax a názory praxe. V tomto zmysle je vhodné uviesť, že sú povinní zapojiť do procesu strategického riadenia odhaľovania a objasňovania nielen občanov, ale aj príslušníkov polície, ktorí pri formulovaní strategických cieľov vkladajú svoje predstavy o svojom fungovaní. Bez ohľadu na potrebu ďalšej objektivizácie uvádzame, že práve tieto subjekty vedia vytýčiť smery policajných činností a definovať úlohy, ktoré sú spolu so svojimi manažérmi schopní splniť v súlade s prijatou stratégiou (*žiaľ, v praxi to nie je vždy akceptované*).⁷

2 Taktika odhaľovania a objasňovania

Policajná stratégia a taktika vytvárajú algoritmy riešení pri plnení úloh na úseku odhaľovania a objasňovania a pri zabezpečovaní predpokladov na neodvratnosť trestného postihu (*za spáchaný trestný čin*).⁸

Policajná taktika je uplatňovaná v rámci plnenia konkrétnych úloh. Pri zdôvodňovaní jej opodstatnenosti je vhodné uviesť, že oproti minulosti, keď boli úlohy polície viazané predovšetkým (*v rozpore s deklaratórnym proklamovaním prioritnej preventívnej funkcie*) len na represívne aktivity, je súčasný prístup k plneniu policajných úloh variabilnejší. Je to tak preto, lebo príslušníci polície pri plnení úloh svoju činnosť orientujú na:

- podporu ochrany práv a slobôd občanov – *osobitne na komunikáciu príslušníkov polície s občanom – občan nie je pri zabezpečovaní kontroly kriminality pasívny apod.,*
- neutralizáciu hlavných hrozieb – *sú spájané so zisťovaním príčin a podmienok páchania trestnej činnosti; postpenitenciárnou starostlivosťou o osoby s kriminálnou kariérou, na ktorej participuje polícia apod.,*
- podporu stabilizácie kriminality – *sú spájané s činnosťou na úseku odhaľovania a objasňovania kriminality, s vytváraním predpokladov na zabezpečenie neodvratnosti za páchanú a spáchanú trestnú činnosť apod.,*
- vytváranie predpokladov na riešenie prognózovanej kriminality (*trestnej činnosti – výskum, príprava, metodiky, logistika*) apod.⁹

7 Zo záverov aplikovaného výskumu vyplýva, že tieto skutočnosti osobitne vykazujú relevanciu pri permanentne vykonávaných reformách organizačných štruktúr a organizačných vzťahov policajných zborov v Slovenskej republike (po roku 1989).

8 V policajnej praxi v SR sú termíny (kategórie) stratégia a taktika často používané ako synonymá. Medzi stratégiou a taktikou je však jeden podstatný rozdiel. Stratégia je širší koncept predstavujúci celkový a vopred pripravený plán. Taktika je užší koncept. V danom prípade sa týmto termínom označuje postup plnenia úloh v konkrétnej kriminálno-policajnej situácii, v ktorom je potrebné uplatňovať a modifikovať strategický plán.

9 Pri účelovom poznávaní jednotlivých trestných činov klasifikuje kriminalitu predovšetkým podľa objektu trestných činov, ktorý je chránený Trestným zákonom (dominujúce kritérium).

Rešpektujúc uvedené, ukazuje sa ako žiaduce (*osobitne pre potreby policajnej teórie a praxe*) vymedziť a osobitne charakterizovať policajné taktiky, ktoré sú uplatnené pri realizácii odhaľovania a objasňovania v smeroch:

- ofenzívnych aktivít – príslušníci polície odhaľujú a objasňujú trestné činy, zisťujú a spracovávajú poznanie pre potreby stratégie (*uplatnenie prevencie ...*),
- defenzívnych aktivít – sú realizované s cieľom eliminovať aktivity páchatelov trestných činov (*napríklad nezákonnej a neetickej/nemorálnej obhajoby*),
- stabilizačných aktivít – sú realizované s cieľom stabilizovať bezpečnostnú situáciu a znižujú úroveň násillia; presadzujú bezpečnosť a kontrolu kriminality (*prevencia...*),
- umožňujúcich aktivít – sú realizované s cieľom podpory alebo vytvárania podmienok pre ofenzívne, defenzívne a stabilizačné aktivity (*realizácia kriminálno-policajného poznania, budovanie logistiky, napríklad informačné siete, informačné systémy, utajovanie ...*) apod.

Dané charakteristiky (a prístupy pri ich tvorbe) potvrdzujú, že policajná taktika predstavuje optimálny premyslený (zdôvodnený) postup v rámci rôznych policajných aktivít. Zahŕňa nariadenú zostavu a činnosť príslušníkov polície a iných subjektov, ktoré sú vo vzájomnom vzťahu, ako aj vo vzťahu k prostrediu (predovšetkým občanom), k osobám, ktoré páchajú, resp. spáchali trestný čin, ako aj k potenciálnemu páchatelovi a pod. Policajná taktika musí poskytovať príslušníkom polície (*policajným zložkám*) pri plnení úloh v celom spektre aktivít realizovaných pod rôznymi situačnými námetmi návod na „správne a možnostiam zodpovedajúce konanie“.

K objektivizácii uvedeného je možné zvýrazniť význam uvedených prístupov a charakteristík policajnej taktiky v systéme konštituovania policajných vied (*predmet - policajné konanie – procesy policajných činností, ich determinanty a konštruktúry*).¹⁰ Napríklad je oprávnená formulácia, že taktika odhaľovania a objasňovania je jedným z komponentov policajnej taktiky. Policajná taktika je metodologická kategória policajných vied a pod.

Prax potvrdzuje, že taktika odhaľovania a objasňovania je podporovaná osobitnými metodikami a postupmi. Taktiky, metodiky a postupy (*Tactics, Techniques, Procedures – TTP*) sú pre príslušníkov polície (*nielen pre manažérov*) návodom, „ako“ pristupovať k plneniu stanovených úloh.¹¹ Metodiky odhaľovania a objasňovania indikujú spôsob realizácie úloh. Sú založené na skúsenostiach. Svojou podstatou nie sú predpisujúce. Príslušníci polície ich musia aplikovať uvážlivo. Postupy sú štandardné kroky, ktoré určujú, ako vykonávať špecifické úlohy. Sú detailné a zaväzujúce.¹²

Taktické aspekty odhaľovania a objasňovania

Poznávanie taktických aspektov realizácie procesov odhaľovania a objasňovania má tak praktický, ako aj teoretický význam. Prax permanentne potvrdzuje, že vzhľadom na informačnú charakteristiku objektov odhaľovania a objasňovania (*materiálnu a sociálnu podstatu kriminálnych aktivít a iných poznávaných objektov*) realizácia týchto účelových procesov môže byť úspešne zavŕšená predovšetkým vtedy, ak bude:

10 PORADA, V. a K. HOLCR. a kol. *Policejní vědy*. Plzeň, 2011, s. 96.

11 SPILNÝ, P. a M. HRNČIAR. *Vojenská taktika*. Liptovský Mikuláš. 2013. s. 17.

12 SPILNÝ, P. a M. HRNČIAR. *Vojenská taktika*. Liptovský Mikuláš. 2013. s. 18-19.

- poznaná a pochopená samotná materiálna podstata nositeľa identifikovanej, skúmanej, hodnotenej informácie (*objektov poznania*),
- identifikovaný a interpretovaný nielen samotný prejav, ale aj podstata tejto informácie s akcentom na jej relevantnosť (*vo vzťahu k odhaľovaniu a objasňovaniu*), kde dominuje predovšetkým teoretický aspekt pohľadu.

Bez poznania a aktuálneho pochopenia týchto skutočností nie je možné určiť a konkrétne sformulovať nijaký cieľ poznania. Taktika je vždy o cieľoch. V procesoch poznávania je možné uplatniť adekvátne špecifické kroky a spôsoby selekcie a dekodovania informácií až na základe identifikovania cieľov a v súlade s plnením určených úloh, čo je pragmatický aspekt hľadania a určovania taktiky. Z praxe je zrejmé, že analýzy kriminálno-polícajnej situácie a ich predbežná teoretická prepracovanosť umožňujú vykonať určitú modifikáciu postupov odhaľovania a objasňovania. Na základe tohto poznania je možné prijať nielen rozhodnutie, ale aj zvoliť optimálny postup realizácie týchto procesov – definovať taktiku ich realizácie.¹³

Nemenej významný aspekt pri definovaní a uplatňovaní taktiky odhaľovania a objasňovania je teoretické poznanie účelovej povahy týchto činností, od ktorej sú príslušné procesy odvodené. Teda poznanie toho, čo tvorí samotnú podstatu procesov tohto poznávania, ktorú určuje predovšetkým konkrétne situačne identifikovaná potreba. *Napríklad – teoretickým základom procesov odhaľovania a objasňovania je stanovenie identity určitého objektu, ktorého existencia sa v konkrétnej kriminálno-polícajnej situácii predpokladá.*

Ďalší významný taktický atribút v procesoch odhaľovania a objasňovania tvorí ich štruktúrovanosť pri dosahovaní cieľa. Jednotlivé kroky, t. j. postupy, opatrenia, techniky, prostriedky a operácie v týchto procesoch nemôžu byť uplatňované spontánne, ľubovoľne. Naopak, ich aplikácia musí byť systematická, aby smerovala k dosiahnutiu priebežných cieľov a k hlavnému cieľu. Na túto skutočnosť sa pamätá už pri samotnej tvorbe procesu (*jeho definovaní*) a celkom prirodzene aj počas jeho realizácie. V súvislosti s podporou uvedeného konštatovania je možné uviesť, že najmä prax si pri realizácii procesov odhaľovania a objasňovania vyžaduje, že pri voľbe taktiky jednotlivé kroky postupu je vhodné spájať do určitých skupín. Tieto skupiny sú vzájomne prepojené, ale časový horizont ich realizácie nemusí byť prísne nadväzujúci. Napríklad pri prijímaní taktiky je dôležité vymedziť čiastkové ciele, ktoré majú byť prioritne dosiahnuté, a konkrétne zdôvodniť postupy (*v zmeňenej kriminálno-polícajnej situácii*) po ich dosiahnutí, resp. nedosiahnutí apod.

Príslušníci polície sú povinní tieto skutočnosti akceptovať pri presadzovaní prijatej taktiky, a to v jednotlivých etapách realizácie procesov odhaľovania a objasňovania (*v etape prípravy, plnenia úloh, prezentácie dosiahnutého informačného výstupu, kontroly*).

Štruktúra taktiky procesov odhaľovania a objasňovania

Osobitosťou štruktúry taktiky postupu pri realizácii procesov odhaľovania a objasňovania je relatívna samostatnosť ich jednotlivých etáp (*krokov*) a špecifickosť ich obsahu (*podstata, potreba a realizačné podmienky (determinanty), najmä osobitosti kriminálno-polícajnej*

¹³ LISOŇ, M. *Odhaľovanie a objasňovanie trestných činov všeobecnej kriminality*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2016, s. 58.

situácie, v ktorej budú a sú tieto procesy realizované).¹⁴ Nadväzne na uvedené je vhodné dodať, že pokiaľ účelová realizácia procesov odhaľovania a objasňovania má relatívne samostatnú povahu (z hľadiska svojej základnej štruktúry), vrátane realizačných etáp, jednotlivé spôsoby, opatrenia, techniky, prostriedky, operácie a najmä taktika ich uplatňovania sú značne variabilné. Povaha ich variabilnosti a obsah sú výrazne determinované samotným subjektom poznávania (profesionálnou odbornosťou príslušníkov polície), povahou poznávaného objektu (prejav, podstata) a kriminálno-polícajnou situáciou.

Plnenie úloh (stanovených v etape prípravy) je relatívne samostatná etapa procesov odhaľovania a objasňovania. Samotné postupy pri plnení úloh (v procese jej aplikovania) sa uskutočňujú podľa modelu (viď aplikačné schéma v etape prípravy). Tento model môže mať buď povahu iba tzv. myšlienkového modelu, ktorý nebol pretvorený do písomnej podoby, čo sa deje v prevažnej väčšine prípadov, alebo písomnú formu „plán realizácie“ pri riešení náročnejších situácií. Je tomu tak najmä preto, lebo príslušníci polície priebeh plnenia úloh a dosahované poznania dôsledne analyzujú a hodnotia. Podľa potreby prijímajú pripravené alternatívne riešenia, a tak reagujú na predpokladané (možné) zmeny kriminálno-polícajnej situácie, resp. na úroveň dosiahnutého poznania (výstupov). Pritom využívajú prijatú taktiku, ktorej význam permanentne hodnotia. Uplatnením hodnotenia sú schopní prijímať adekvátne opatrenia na zmenu postupov, prípadne rozhodnú o prerušení alebo ukončení realizácie a pod.

Praktické skúsenosti oprávnené potvrdzujú, že na hodnotenie taktiky odhaľovania a objasňovania sú kladené vysoké nároky.¹⁵ Z uvedených dôvodov príslušníci polície musia byť na výkon tejto činnosti (realizovanie procesov) požadovaným spôsobom pripravení. Bez ohľadu na úplnosť je to tak preto, lebo úspešnosť pri tomto hodnotení determinuje ich sociálna kvalifikácia, schopnosť efektívne komunikovať, analyzovať svoju činnosť, činnosť participujúcich subjektov a svoje a ich správanie. Cieľom tohto hodnotenia je poznávať a posudzovať kvalitu výkonu svojej profesionálnej činnosti a svojich spolupracovníkov. V procesoch odhaľovania a objasňovania týmto hodnotením dochádza k stimulácii výkonnosti a sú vytvárané predpoklady na objektívne využívanie pozitívnych a negatívnych sankcií.

Z pohľadu účelovej realizácie týchto procesov je hodnota zodpovednosti merateľná. Jej identita nie je určená len dosahovanými výsledkami, ale predovšetkým samotným prístupom k cieľavedomému plneniu stanovených úloh. Preto je potrebné akceptáciu zodpovednosti skúmať aj vo vzťahu k zločkám polície. Takto je to vnímané občanom. Občan vo väčšine prípadov určuje túto hodnotu nie vo vzťahu k jednotlivcovi, ale k organizačnej policajnej jednotke, ktorá má plniť stanovené úlohy určené zákonom. Tieto skutočnosti

14 Príslušníci polície v etape odhaľovania a objasňovania: v etape prípravy – prijímajú taktiku (definujú taktiku), v etape plnenia úloh – akceptujú taktiku (variabilita) a jej účinnosť a efektívnosť kontrolujú a hodnotia.

15 Vo vzťahu k posudzovaniu úlohy taktiky je vhodné vychádzať z účelu a cieľov, ktoré boli stanovené v realizácii týchto procesov. Kauzálna sa treba zaoberať tým, aký má, resp. bude mať táto situácia vplyv na stav ďalšieho poznávania. Následne je potrebné rozhodnúť, ako budú dosiahnuté informačné výstupy využité v ďalšom poznávaní. Prípadne, ak ide o také poznanie, ktoré svojim obsahom prekračuje rámec predmetného objektu, s kým treba v tejto súvislosti nadviazať kontakt a dohodnúť jeho participáciu, prípadne ďalšie zainteresovanie (využitie). Pozornosť treba venovať aj tomu, či a do akej miery budú nevyhnutné korekcie v pláne celkového postupu pri následnom poznávaní a pod.

sú povinní akceptovať jednotliví príslušníci polície, ktorí sú subjektmi tímu. Nimi vnímaná zodpovednosť za plnenie spoločných úloh výrazne ovplyvňuje celkové výsledky a efektivitu realizovaných procesov odhaľovania a objasňovania. Aj v tomto prípade platí, že skúmanie a hodnotenie zodpovednosti má teda zásadný význam aj pre explanáciu funkcionality procesov odhaľovania a objasňovania.

Máme zato, že týmto demonštratívnym náčrtom uvádzaných kritérií hodnotenia taktiky procesov odhaľovania a objasňovania je zrejмый ich význam. Príslušníci polície ich využitím môžu cielavedome ovplyvňovať priebeh realizácie týchto procesov a optimalizovať ich organizáciu a riadenie. V konečnom dôsledku redefinovať taktiku ich realizácie a celkovo tieto procesy začleňovať do konkrétneho systému – napríklad kriminálno-polícajného poznania, kriminálneho konania.

3 Metodika odhaľovania a objasňovania

V nadväznosti na prezentáciu poznania je v tejto časti predkladanej prezentácie našou ambíciou:

- vysvetliť, aký obsah je do termínu „metodika odhaľovania a objasňovania trestných činov“ vkladany a aké teoretické koncepcie sú s ňou spájané,
- objasniť, ako metodika funguje v reálnom polícajnom prostredí.

Pri plnení týchto úloh si uvedomujeme, že v rôznych vedných disciplínach (*praktické vedy*) metodika tvorí základný objekt ich teórií (*kriminalistika...*). Túto skutočnosť akceptujeme, a ak to považujeme za vhodné, z týchto vedných disciplín poznanie interdisciplinárne implementujeme do obsahu explanácie metodiky odhaľovania a objasňovania trestných činov. Správnosť tohto prístupu objektivizujeme platnosťou zákonov izomorfie.¹⁶ Význam izomorfie, ktorý súvisí s vypracovaním a využívaním metodiky odhaľovania a objasňovania trestných činov, je širokospektrálny. Osobitne v tomto smere je možné poukázať na potrebu a možnosti využitia poznania z iných teórií, resp. poznania z praktického výkonu polícajnych činností. Obdobne to platí aj pre modelovanie, identifikovanie v tomto špecifickom systéme poznávania apod. Je to tak preto, lebo ak je poznaním dokázaný, resp. je predikovaný izomorfný vzťah medzi poznávanými objektmi, nie je potrebné znova ho objavovať (*dokazovať jeho existenciu iným spôsobom*).

Príslušníci polície pri voľbe metodického prístupu k odhaľovaniu a objasňovaniu zámerne a cielavedome vychádzajú z praxou overených teoretických a metodologických princípov.¹⁷ Prax potvrdzuje, že práve tie umožňujú úspešne zavŕšiť realizáciu týchto pro-

¹⁶ Izomorfia má základný význam nielen pre matematiku a formálnu logiku, ale predovšetkým pre teóriu poznávania (abstrakciu). Všeobecnou črtou poznávacej činnosti v procesoch odhaľovania a objasňovania (praktická polícajná činnosť) je izomorfia (rovnovážnosť).

¹⁷ Metodika je všeobecne označovaná ako pracovný postup (metóda) alebo náuka o metóde odhaľovania a objasňovania. Metodológia je náuka o metódach, teória metód zameraných na poznanie a zmenu skutočnosti (skúma a vysvetľuje vlastnosti metód). Kriminálno-polícajnú poznávanie vykazuje charakter vedeckého poznávania. Z tohto dôvodu je potrebné prijať a akceptovať vypracovanú metodológiu aj pri účelovej realizácii procesov odhaľovania a objasňovania.

cesov, a to objektívnym poznaním reálnej skutočnosti (napríklad v konečnom dôsledku – bez teoretickej analýzy a zovšeobecnenia nemusia byť akceptované dosiahnuté poznanie procesov odhaľovania a objasňovania vzhľadom na jeho povrchnú (pozitivistickú) opisnosť a pod.).

K objektivizácii uvedeného je vhodné uviesť, že príslušníci polície v každom štádiu realizácie procesov odhaľovania a objasňovania trestných činov (ďalej, ak nie je uvedené inak, odhaľovanie a objasňovanie) skúmajú a hodnotia identitu potrieb ich realizácie (prítom rešpektujú delegované kompetencie – právnu reguláciu, zodpovednosť...). Na zmeny týchto potrieb operatívne reagujú (napríklad alternatívnym postupom, stanovením a plnením nových úloh aplikáciou iných prostriedkov v metódach a pod.), prítom rešpektujú overené skúsenosti. Špecifickým druhovým objektom odhaľovania a objasňovania prispôsobujú nielen jednotlivé metódy, operácie a prostriedky, ale aj systém /algoritmus/ postupu pri ich realizácii (formy – rešpektujú časovú postupnosť pri využívaní prostriedkov v metódach).¹⁸ Metodiky odhaľovania a objasňovania určitých objektov využívajú v konkrétnych kriminálno-policiajných situáciách ako základný nástroj pri projektovaní postupov dosahovania stanovených cieľov.

Metodiky odhaľovania a objasňovania trestných činov v širšom zmysle slova sú praxou a teóriou overené schémy postupov (programy) pri dosahovaní staveného cieľa. V užšom zmysle slova termínom metodika odhaľovania a objasňovania tr. činov označujeme rešpektovanie delegovaných kompetencií pri účelovom projektovaní postupov, ktoré vytvárajú predpoklady na účinnú a efektívnu realizáciu týchto procesov.

V konkrétnej syntéze tieto konštatácie zvýrazňujú aj samotný význam akceptácie metodiky odhaľovania a objasňovania. Je preukázané, že ak sa procesy v realizačných štádiách odhaľovania a objasňovania vyznačujú metodickosťou, ich výraznými znakmi sú *dôslednosť, požadovaná exaktnosť, objektivnosť, systematickosť, overená účinnosť a efektívnosť apod.* Zjednodušene povedané, významným znakom využívania metodiky odhaľovania a objasňovania je jej značná praktická a teoretická prospešnosť pri alternatívnom pretváraní a usmerňovaní procesov poznávania, ktoré je realizované v konkrétnych kriminálno-policiajných situáciách.

Pri objektivizácii tejto argumentácie je možné poukázať na v praxi frekventovanú registráciu kriminálno-policiajných situácií, ktorých faktory výrazne sťažujú účelovú realizáciu procesov odhaľovania a objasňovania trestných činov. Príslušníci polície pri eliminácii týchto faktorov a nachádzaní konkrétnych riešení využívajú praxou a teóriou overené postupy, ktoré sú spracované vo forme metodík. V tomto zmysle slova termín „metodika“ využívajú na označenie „teórie odhaľovania a objasňovania“. Je to preto, lebo si uvedomujú, že účinnosť a efektívnosť odhaľovania a objasňovania môžu ovplyvniť aj tým, ak:

- ich realizáciu týchto činností nevykonávajú na tzv. „zelenej lúke“;
- pri projektovaní týchto procesov využívajú zovšeobecnením overené postupy, ktorými boli dosiahnuté stanovené ciele tohto druhu poznávania,

---

¹⁸ Iné, resp. inak modifikované postupy sa používajú pri odhaľovaní roznych trestných činov. Dá sa povedať, že aj v rámci odhaľovania a objasňovania trestných činov všeobecnej kriminality sa volia podľa povahy poznávaného objektu rozmanité postupy.

- realizované procesy permanentne analyzujú, hodnotia, vzájomne porovnávajú,
- sú tieto procesy prostredníctvom ich vonkajších vlastností a podstaty náležitým spôsobom charakterizované, skúmané, vysvetlené = *poznané*,
- pri napĺňaní stanoveného účelu a dosahovaní cieľa nachádzajú nové riešenia, ktoré adekvátnym spôsobom zovšeobecňujú a prezentujú apod.

Nazdávame sa, že tieto skutočnosti (*okrem ich praktickej akceptácie*) vykazujú konkrétnu relevanciu pri voľbe prístupov, ktoré je možné využiť pri teoretickej explanácii metodiky odhaľovania a objasňovania trestných činov. V neposlednom rade výsledky ich analýz a následný analogický výklad zvyrazňujú existujúci protiklad medzi ponúkaným – sprostredkovaným, poznaním vo forme spracovanej metodiky a akceptáciou tejto ponuky pri projektovaní realizácie týchto procesov. Zjednodušene povedané, ako vhodné sa ukazuje vymedziť význam sprostredkovaného a projektovaného modelu metodiky odhaľovania a objasňovania trestných činov, ktorý je určený informačným výstupom dosahovaným realizáciou týchto procesov. Napríklad pri hodnotení významu metodiky je dôležité skúmať a vysvetľovať, ako je využívaný abstrahovaný sprostredkovaný model pri projektovaní realizácie procesov odhaľovania a objasňovania trestných činov v konkrétnej kriminálno-policiajnej situácii apod.¹⁹

Koncepcie a funkcie metodík odhaľovania a objasňovania

V praxi príslušníci polície pri plnení konkrétnych úloh určené objekty poznávajú a hodnotia systémovo (*genéza, prvky, vzťahy*). Pri akceptácii tohto prístupu využívajú metodiky, pričom si uvedomujú, že paralelne s ich statickou – normatívnou podobou (*abstraktnou*), existuje aj skutočná (*reálna*), ktorú projektujú a využívajú pri plnení úloh v konkrétnej kriminálno-policiajnej situácii.

„Ako funguje metodika odhaľovania a objasňovania v reálnom policiajnom prostredí?“

Niet sporu o tom, že formulácia tejto otázky je účelová. Svojou obsahovou štruktúrou je zosúladená s teoretickou a praktickou potrebou spracovať a následne využívať metodiky tohto špecifického poznania. V procese aplikovaného výskumu sme dospeli k poznaniu, že pri objektivizácii týchto konštatácií je možné využiť charakteristiky koncepcií metodík. Je to z dôvodu, že akceptovaná sústava názorov (*koncepcie*) je relevantná jednak pri spracovaní metodík, jednak pri hodnotení ich prínosu v procese plnenia úloh v konkrétnej činnosti. V týchto súvislostiach je možné poukázať na koncepcie, ktoré sú subsumované

¹⁹ V súlade s týmito úvahami (*sémantický výklad je dôležitý*) je sprostredkovaný model metodiky vytvorený na základe dispozície skúseností. Jeho výstupná systémová forma predstavuje zovšeobecné teoretické a praktické poznanie z už aplikovaného odhaľovania a objasňovania. Tento model vo forme „ideálu“ systémovo vymedzuje vzťahy medzi týmito procesmi a predpokladanými potrebami príslušníkov polície (realizátorov) v určitej kriminálno-policiajnej situácii. Projektovaný model metodiky odhaľovania a objasňovania je založený na princípoch genetickej epistemológie (*náuka o poznaní*). Vytvára ho príslušník polície pri poznávaní určitého objektu (*plnení úloh*) v konkrétnych kriminálno-policiajných situáciách. Pri tomto projektovaní využíva ponúkané poznanie sumarizované vo forme sprostredkovaného modelu. V procesoch tohto špecifického poznávania systémové prvky tohto modelu vzťahovo (*interakčne*) prispôsobuje faktorom, ktorých pôsobenia predikuje (*predvída*) v konkrétnom čase a priestore realizácie týchto procesov.

v obsahovej konštrukcii metodík odhaľovania a objasňovania. Z empirie o. i. vyplýva, že pri spracovaní a následnom využívaní metodík odhaľovania a objasňovania je potrebné (*obligatórne*) akceptovať:

1. *Personálnu koncepciu* – príslušník polície pri projektovaní metodiky využíva svoju odbornosť, ktorou saturuje identifikované potreby poznania pri dosahovaní stanoveného cieľa (*aj s aplikovaním intuitívnych metód – „cit pre detail“*); uvedomuje si svoju pozíciu a rolu v tomto procese (*sloboda, autonómia, direktíva, sebarealizácia, tvorivosť, zodpovednosť...*).
2. *Sociálno-kognitívnu koncepciu* – využitím metodiky je riešený konkrétny problém v spoločnosti (*potreba poznania a význam metodiky*) v určenej štrukturálnej schéme.
3. *Právno-technologickú (systémovú) koncepciu* – v jej obsahu sú implementované možnosti riešenia, legitimita a legitimizovanie postupu (*existujúci problém je riešiteľný – dispozícia zodpovednosti – miestna a vecná príslušnosť – právna regulácia*), vytváranie predpokladov na dosiahnutie vyššej úrovne účinnosti a efektivity realizácie procesov odhaľovania a objasňovania (*zjednodušenie*).
4. *Štruktúrálnu-obsahovú koncepciu (prakticko-konštrukčnú)* – zameraná je na konkrétne procedúry výberu, štruktúry a usporiadania, teda to, čo má byť obsahom metodiky (*proces konštruovania, zostavovania na konkrétny účel*).
5. *Komunikatívnu koncepciu* – predstavuje ju vnímanie a akceptácia sprostredkovaného modelu metodiky, schopnosť využívať (*napríklad interdisciplinárne*) overené poznanie, konštruktívne ponúkať nové riešenia.

Na základe výsledkov analýz týchto postulátov je možné uviesť, že týmito koncepciami je možné vytvárať širokú poznávaciu základňu orientovanú na saturáciu potrieb projektovania (*konštruovania*) metodík vo vzťahu k subjektom, ktorým sú tieto metodiky určené. V neposlednom rade – koncepcie sú svojím obsahom využiteľné najmä pri vymedzovaní všeobecných zásad, ktoré je potrebné akceptovať pri tvorbe a využívaní metodík (*definícia metodík, vzťahy metodík ku konkrétnej policajnej činnosti, k štruktúre prípravy a realizácie činnosti, k právnej regulácii kompetencií apod.*). V tomto zmysle je možné koncepcie metodiky vysvetľovať a hodnotiť (*vnímať*) v dvoch významových rovinách.

V „praktickej rovine“ – v zmysle konštruovania a analýzy konkrétnych metodík a ich využívania v reálnych procesoch odhaľovania a objasňovania.

V „teoretickej rovine“ ako získavanie, zovšeobecňovanie a poskytovanie skúseností.

Obidve ponímania metodík majú svoje prednosti a rezervy, pričom obidve slúžia iným účelom. Ide napríklad o zameranie na to, aby boli vytvárané rôzne metodiky, ktoré môžu príslušníci polície spracovať. V inom prípade ide o abstrahovanie, mnohokrát prezentáciu vízií a postulátov o tom, čo má byť optimálnym obsahom skúseností, ktoré majú ponúkať metodiky a pod. Tieto skutočnosti je možné objektivizovať explanáciou obligatórných zložiek metodík, ktorých programový systém tvoria:

- koncepcie pri ich projektovaní a aplikácii (*všeobecne formulované pre trestné činy určitého druhu kriminality; pre určitý druh trestného činu; vnútroštátne, resp. medzinárodné využitie*),
- komponenty – (*poznávacie a formatívne*),

- cieľové štandardy (*aktuálna adresná zodpovednosť – tvorba a distribúcia (prezentácia) metodík; začlenenie metodík do prípravy príslušníkov a hodnotenie ich akceptácie pri napĺňaní účelu*),
- identita kompetencií vo vzťahu k potenciálnym adresátom,
- programy a ich variabilnosť (*obligatórne a fakultatívne opatrenia v kriminálno-polícajných situáciách; účel; prístup – projektovanie, plánovanie*),
- potreba a parametre ich hodnotenia.

V systéme projektovania a využívania metodiky tieto zložky vykazujú širšiu systémovú dimenziu, ktorú je možné využiť pri určovaní a hodnotení funkcií metodík. Napríklad z hľadiska potrieb praxe (*zdôrazňujeme, že bez ohľadu na úplnosť*) je možné vymedziť funkcie metodík:

- funkcia prezentácie získaných a zovšeobecnených informácií – súbor informácií, ktoré sú ponúkané na praktické využitie,
- funkcia organizácie a riadenia postupu – návod pre príslušníka polície, ktorý je povinný reagovať na konkrétnu kriminálnu situáciu,
- funkcia poznania,
- funkcia kontroly a hodnotenia...²⁰

V týchto intenciách je vhodné zvýrazniť funkciu zložky „*cieľové štandardy*“, ktorá o. i. konkretizuje vzťah teórie a praxe. Napríklad úlohou policajnej teórie je, aby pre potreby praxe vypracovala kritériá, ktoré je možné využiť pri objektívnom hodnotení prínosu metodík (*komunikácia, informovanosť; vzájomné prepojenie teórie a praxe a pod.*), resp. teoretickou explanáciou vymedziť prístupy, zásady, a iné konštrukty a odporúčania na ich spracovanie.

Z toho vyplýva, že poznanie podstaty metodík, ktoré príslušníci polície využívajú pri plnení úloh v určitých kriminálno-polícajných situáciách, je „*conditio sine qua non*“ – (*nevyhnutná podmienka, bez ktorej nie je možné si predstaviť ich uplatnenie*). Bez tohto poznania nie je možné reálne uvažovať o ich optimalizácii, a to vo vzťahu k zvyšovaniu účinnosti a efektívnosti procesov odhaľovania a objasňovania. Príslušníci polície akceptáciou tohto poznania vytvárajú predpoklady na získanie informačných výstupov, ktoré sú prínosom a možno ich využiť pri rozvoji teoretického myslenia a poznania tejto praktickej činnosti.

Nami realizovaný výskum potvrdil, že príslušníci polície metodiky odhaľovania a objasňovania využívajú pri riešení rámcovo vymedzených úloh ako základné schémy postupov (algoritmus) možného využívania prostriedkov v metódach. V týchto schémach (*v každom procese odhaľovania a objasňovania*) aplikujú dva od seba zásadne odlišné postupy. Analýzu, ktorú aplikujú predovšetkým v prípravnej fáze (*východiskovom štádiu*), a syntézu, ktorú uplatňujú najmä pri spracovaní informačného výstupu. Vzájomná podmienenosť (prepletanie a doplňovanie) analýzy a syntézy je typická nielen pre celkovú realizáciu procesov odhaľovania a objasňovania, ale aj parciálne postupy využívané v rámci plnenia konkrétnej úlohy v ich systémovej štruktúre.

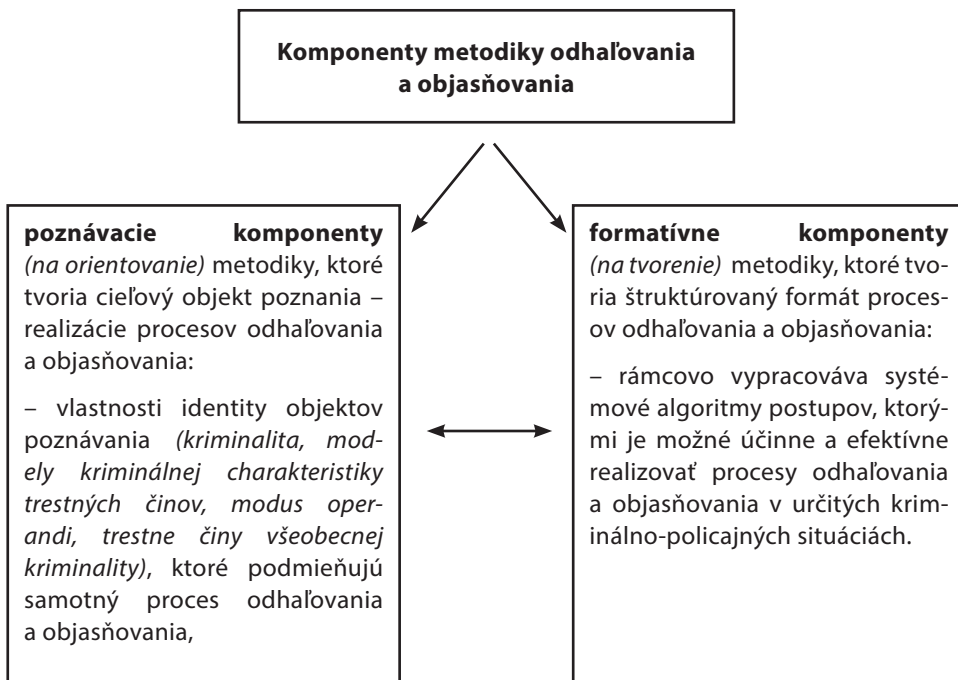
20 PETRUSEK, M., A. MILTOVÁ a A.VODÁKOVÁ. *Sociologické školy, smery, paradigmata. (edičný řada Sociologické pojmosloví – svazek 4.) Praha: Sociologické nakladatelství ve spolupřáci se Sociologickým ústavem AV ĀR. 1994. s. 110-111.*

K uvedenému je možné uviesť, že príslušníci polície novovytvárané a zavádzané metodiky odhaľovania a objasňovania trestných činov predovšetkým posudzujú, či sa ich obsah využíva pri plnení konkrétnych úloh. Menej frekventovane posudzujú, či sú metodiky účelne „nasýtené“ takým poznaním (*vlastnosťami*), ktoré im pri plnení konkrétnych úloh slúži ako optimálny prostriedok. Z hľadiska dôsledkov tento účelovo zúžený prístup pri evalvácii metodík nepriaznivo ovplyvňuje rozvoj ich myslenia, ktoré je potrebné nielen pri tvorbe metodík, ale aj pri využívaní týchto metodík. Z uvedených dôvodov je vhodné znova uviesť, že pri plnení úloh v procesoch odhaľovania a objasňovania je správne vnímanie samotných koncepcií a funkcií metodík evidentné. Odráža sa to najmä v systematickej racionalizácii realizácie týchto procesov.

Komponenty metodiky odhaľovania a objasňovania

Úspech pri zabezpečovaní kontroly kriminality je priamo závislý od toho, ako sú páchané a spáchané trestné činy (*odborne, rýchlo, včas...*) odhaľované a objasňované. Z empirického poznania vyplýva, že plnenie tohto cieľa je okrem iného možné ovplyvniť organizáciou práce realizujúcich subjektov, ktorá je založená na vedecky zovšeobecnených skúsenostiach praxe, ktoré sú spracované vo forme metodík. „V metodikách odhaľovania a objasňovania je základom to, čo je všeobecné, čo je charakteristické pre procesy, ktoré sú účelovo realizované pri poznávaní jednotlivých trestných činov.“

Túto všeobecne platnú tézu využívame pri kategorizácii objektov (*ich komponentov*), ktoré sú subsumované do štruktúry metodík odhaľovania a objasňovania. Pri tejto kategorizácii si uvedomujeme, že do obsahu metodiky je potrebné deskripciou vymedziť podstatné vlastnosti objektov – komponenty metodiky.

Z výsledkov aplikovaného výskumu je zrejme, že využitím práve týchto špecifik je možné nezdeformovane a nezjednodušene stanoviť identitu objektov a zároveň zdôvodniť vznik, existenciu a rozvoj koncepcií a funkcií metodiky, ktoré svojím obsahom odlišne tematizujú (*východisko*) samotný obsah a úlohy tohto inštrumentária (*metodiky*).¹

Vo vzťahu k metodikám odhaľovania a objasňovania možno za relevantné označiť to, že prax určuje komponenty, ktoré je potrebné implementovať do ich štruktúrovaného obsahu.

Ak sú realizátormi týchto postupov príslušníci polície, nejde len o poznanie, ktoré je možné využiť pri právnej kvalifikácii konania v zmysle trestného práva. Práve naopak, špecifikom odhaľovania a objasňovania je aj to, že týmito činnosťami sú poznávané (identifikované) objekty, ktoré prekračujú rámec predmetu dokazovania. Pozitívom je, že príslušníci polície, ktorí zovšeobecňujú poznanie v metodikách, ako aj tí, ktorí tieto metodiky využívajú, to akceptujú. Pri práci s metodikami (*jej charakteristické rysy*) v konkrétnych súvislostiach rešpektujú všeobecné zásady právnej úpravy, z ktorej tieto metodiky pri poznávaní určitých objektov vychádzajú, ako aj zákonitosti týchto špecifických procesov. Z aplikačnej praxe vyplýva, že práve tieto skutočnosti sú významné pri vymedzovaní kategórií komponentov a pri ich následnom začlenení do základnej štruktúry metodík odhaľovania a objasňovania.

Záver

Z predkladaného poznania je zrejme (*výstupy z aplikovaného výskumu to potvrdzujú*), že v policajnej praxi (*ale aj v teórii*) v SR práca s metodikami nie je účelovo, cielavedome a systematicky vykonávaná. Evidentne, je to rezerva v činnosti polície. Jej odstránením je možné pozitívne ovplyvniť plnenie úloh, na úseku odhaľovania a objasňovania trestných činov. Je tomu tak preto, lebo hodnota akejkoľvek cielavedomej ľudskej činnosti (*poznávacej, hodnotiacej, praktickej atď.*) je daná nielen jej samotným konečným cieľom (*ten môže byť aj výsledkom náhody*), ale aj cestou, ktorou bol tento cieľ dosiahnutý. Vo väčšine prípadov práve bez znalosti postupov, akými sa ciele dosiahli, nie je možná ani ich verifikácia (*falzifikácia*).

V danej súvislosti je vhodné uviesť, že spracované metodiky odhaľovania a objasňovania trestných činov sú výstupom analýz (*výsledok, efekt*) účelovo realizovaných procesov v policajnej praxi. Ich akceptáciou sú vytvárané predpoklady na zamedzenie plytvania času, síl a prostriedkov pri plnení zákonom delegovaných úloh.

Teoretická explanácia (*prejavy, podstata...*) metodík odhaľovania a objasňovania trestných činov plní saturačnú funkciu, a to najmä vo vzťahu k potrebám policajnej praxe (*transfer teoretického poznania do praxe*). Bez tohto poznania je značne sťažené uvažovanie o optimalizácii, zvyšovaní účinnosti a efektivity, prípadne rekonštrukcii jednotlivých realizačných organizačno-taktických foriem odhaľovania a objasňovania trestných činov.

---

¹ Týmto prístupom, pri tvorbe a realizačnej akceptácii metodiky sa neprihliadame na rôzne vedľajšie, špecifické, nepodstatné ich stránky apod.

Seznam bibliografických odkazů

LISOŇ, M. *Operatívno-pátracia činnosť (všeobecná časť)*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2012, ISBN 978-80-8054-541-3, 226 s.

LISOŇ, M. *Odhaľovanie a objasňovanie trestných činov všeobecnej kriminality*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2016, ISBN 978-80-8054-673-1, 248 s.

LISOŇ, M. a Š. KOČAN. *Odhaľovanie a vyšetrovanie trestných činov v ekonomike (výskumná úloha)*. VYSK. 177, Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2012. 32 s.

PETRUSEK, M., A. MILTOVÁ a A. VODÁKOVÁ. *Sociologické školy, smery, paradigmatá*. (ediční řada Sociologické pojmosloví – svazek 4.) Praha: Sociologické nakladatelství ve spolupráci se Sociologickým ústavem AV ČR. 1994. ISBN 80-85850-81-8, 258 s.

PORADA, V., HOLCR, K. a kol. *Policejní vědy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, ISBN 978-80-7380-314-8, 345 s.

SPILNÝ, P. a M. HRNČIAR. *Vojenská taktika*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl gen. Milana Rastislava Štefánika. 2013, ISBN 978-80-8040-471-0, 272 s.

VIKTORYOVÁ, J. a J. STRAUS a kol. *Vyšetrovanie*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave. 2011. ISBN 978-80-8054-505-5, 633 s.

Recenzenti:

plk. JUDr. Václav Kučera, Krajské ředitelství policie Středočeského kraje

e-mail: krps.reditel.sekret@pcr.cz

PhDr. Ivan Budka, Ph.D., Policejní akademie ČR

e-mail: ibudka@gmail.com